

Mustapa Kemal we Atatürk

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Mustapa Kemal we Atatürk MUSTAPA KEMAL WE ATATÜRK



Türk goşunynyň 1683-nji ýylyň 13-nji sentýabryndaky Wena yza çekilmesi iki ýüz otuz sekiz ýyldan soň 1921-nji ýylyň 13-nji sentýabrynda togtady. Şondan soň öňe hüjüm etmek döwri başlady...

Ýigrimi iki gije-gündiz dowam eden gandöküşikli söweşde ýeňiş gazanan baş serkerde Mustapa Kemal urşuň ertesi gün eline bir kitap aldy:

Žan-Žak Russonyň biziň günlerimizde «Jemgyýet şertnamasy» («Mukawele-i İjtimaiýe») eserini tekstleriniň aşagynu çyzyp-çyzyp, sahypalaryna bellikler edip okamaga başlady.

Käbir aşagyny çyzan setirlerine «möhüm» belligini etdi. Käbirlerine «ähmiýetli» belligini ýazdy. Ýagny...

Baş serkerde Mustapa Kemal uruş döwründe bir ulusy-jemgyýeti-ynsany nähili kemala getirmelidigine kelle döwdi.

Sözümiň başyndaky maglumaty şu maksat bilen getirdim:

Ýurdumuzda Atatürküň intellektual ýüzi doly we dogry

tanalýandyr öýdemok. Ýüzleý başlangyç mekdepleriň derejesindäki maglumatlar bilen gahrymançylyk edebiýaty döredilip Atatürki tanatjak bolýarlar. Onuň esasanam harby kişiligi öňe çykarylýar.

Şol sebäpli mysal üçin, şeýle sowaly bersem:

«Atatürk «güýçler bileleşiginiň» tarapdarymydy, ýa-da «güýçler özbaşdaklygynyň» tarapdary?»

AKP-den başlap JHP-ä çenli «ýeke-täk prezidentlik» sistemasynyň üstünde jedellesýän partiýalaryň birisi-de muňa dogry jogap berip biler öýdemok!

Şuňa ünsüňizi çekmek isleýärin:

DÜÝP MESELE

Atatürk «güýçler özbaşdaklygynyň» esasyny orta atýan Monteskýeni okady: «Kanunlaryň ruhy» («Ruhü'l-Kawânin»)...

Kitabyň diňe birküç setiriniň aşagyny çyzdy, sahypalarynyň gyrasyna hiç hili bellik ýazmady!

Indiwidi öňe tutýan Monteskýe – erkinligiň tarapdarydy.

Jemgyýetçilik häkimiýetini öňe tutýan Russo bolsa deňligiň tarapdarydy.

Atatürk bu iki progressiw akyldardan Russonyň pikirlerine has ýakyn durdy. (Käbirleriniň Atatürk bilen birmeňzeş düşünje toparyna degişli edýän «jon türkleriň» we «ittihatçylaryň» agramly bölegi Monteskýeniň tarapdarydy!)

Atatürk näme üçin Russonyň tarapdarydy?

Dünýäde XIX asyryň ýetmişinji ýyllaryndan başlap «liberal ykdysadyýet» durgunlyga we çöküşe uçrap, Birinji jahan urşunyň turmagyna sebäp boldy.

Populýar «liberal» (terakki) täsirini ýitirdi. Onuň imperializme öwrülen ganly ýüzi orta çykdy.

Günbatara şübheli göz bilen garap başladylar.

Bütün bu zatlary aýyl-saýyl etmezden Atatürküň neçüýn Russonyň pikirlerini goldandygyna dogry düşünip bolarmy?

Onuň näme üçin döwletçi-halkçy, ýagny jemgyýetçi bolandygyna akyl ýetirip bolarmy?

Indiwidçilik ornuny diňe Türkiýede däl, şol döwür bütün dünýäde jemgyýetçilige berdi. Häzirki wagt raýdaşlyk diýip tanalýan sosial adalatçy **solidarizm** hut şu zerurlykdan döredi.

(Atatürk özem Şarl Žid, Şarl Rist ýaly ykdysadyýetde döwletiň ýöretmeli işlerini tekliý edýän solidarist ykdysatçylaryň kitaplaryny-da şol döwür okapdy.)

Atatürküň milli agalyk düşünjesi görnüşe agram berýän garaýyşdan ybarat däl – ilkinji wezipe Günbatara bolan ykdysady garaşlylygyň-kapitulýasiýalaryň soňuna çykmakdy. Toply-tüpeňli söweş meýdanynda üstün çykanyň bilen hemme zadyň çözüldigi däl, «gizlin duşman» sizi söwda bilen ýeňýärdi. Ýagny...

Doly garaşsyz antiimperialistik göreş alnyp barylmasdan urşy sözüň doly manysynda gazanmak mümkin dälfi.

XIX asyryň 70-nji ýyllaryndan bäri Günbataryň tümlüge tarap gönügenini gören Atatürküň häzirki Ybraýym Kalyn ýaly häkimiýet wekilleri tarapyndan «günbatarçy» görkezilmäge synanşylmagy syýasy demagogik maksatlydyr. Günbatarçy Tanzimat bilen doly garaşsyzlyga esaslanýan respublika nädip bir göz bilen garap bolar?

AKP beýlede dursun, hatda JHP-da hem käbirleriniň Atatürküň adyny agzasy gelenok! Näme üçin?

■ DUŞMANÇYLYK ETDILER

XIX asyryň yetmişinji ýyllaryndan başlap başaýlanmalara we uly uruşlaryň turmagyna sebäp bolan neoliberalizmiň dünýäde we Türkiýede geçen asyryň segseninji ýyllarynda gaýtadan garysyna galmagy bilen Atatürk duşmanlygynyň ýurdumyza sepilmegi tötänlik däl.

Günbatara goşulyşmagyň tarapdary bolan Osmanlydaky Sakyzly Ohannes paşa, Portakal Mikael, Jawit beý ýaly birgiden gatyksyz liberallaryň dowamyny geçen segseninji ýyllarda «täze kapitulýasiýaçy» Mehmet Altan, Asaf Savaş Akat, Turgut Özal ýalylar eýeledi!

Jemgyýetçilige duşmançylyk etdiler.

Döwletçilige (etatizme), halkçylyga garşy gitdiler.

Rewolýusionerligiň içini boşatdylar.

Dünýewiligiň manysyny sylp-süpürdiler.

Milli bazaryny goramagy maksat edinýän nasionalizme «faşist»

adyny dakdylar. Atatürke-kemalizme duşman boldular.
Halkyň hakydasyndan-kalbyndan birbada öçürip bilmejeklerini bilensoňlar, Atatürküň belent mertebesini diňe «harby üstünlikleri bolan» **Gazy Mustapa Kemala** düşürdiler!
Bu pyssy-pyjurlygyň oýunçylary diňe liberallar däl di. Özüne garşy gönükdirlen oppozision hereketleri bölmegi maksat edinen neoliberalizm ýer ýüzüne milletparazçylykly-etniki syýasatlary galkan edindi.
Türkiýede yslamçy hereketlere «12-nji sentýabr» agdarlyşygynda hut şu maksat bilen zat diýilmedi. «Ylymly yslam» proýekti şeýdip durmuşa geçirildi.
Merkezi metbugatyň öz eli bilen kürtçülik intellektual durmuşmyzyň merkezine şu maksat bilen oturdyldy.
Atatürk aň-düşünje durmuşyndan doly çykaryldy, gardroba gabaldy!
Aň-düşünjäniň hili pese gaçansoň, Atatürk babatda zat bilmeýänler ýa-da az bilýänler ugruny üýtgetdi we ATATÜRK sözünden gaçyp başladylar. Ýogsam bolmasa...
Beýik serkerde Mustapa Kemalyň belent şahsyýetini doldurýan beýik rewolýusioner Atatürkdür. Bu ady biri-birinden goparsaňyz neoliberalizmiň duzagyna düşersiňiz, doly garaşsyzlygy goldaýan anti imperialist bolup bilmersiňiz. Eger şeýle bolýan bolsa, onda JHP-de nä körüňiz bar?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 15.09.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Publisistika